

# Baština i festivali

Povijesni razvoj, festivalski okviri i  
suvremene tendencije smotri i festivala  
tradicijske kulture u Hrvatskoj



Znanstveno-stručni skup Hrvatskog etnološkog društva

i

7. znanstveni seminar u čast **Branimiru Brataniću**

Zagreb, Matica hrvatska, 17. svibnja 2016. godine

**Organizatori:**

Hrvatsko etnološko društvo

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

Etnografski muzej, Zagreb

Matica hrvatska

**Organizacijski odbor:**

Lidija Bajuk

Katarina Bušić

Petra Kelemen

Tihana Petrović Leš

Tvrtko Zebec



# **Baština i festivali**

## **Povijesni razvoj, festivalski okviri i suvremene tendencije smotri i festivala tradicijske kulture u Hrvatskoj**

**Znanstveno-stručni skup Hrvatskog etnološkog društva  
i  
7. znanstveni seminar u čast Branimiru Brataniću**

## PROGRAM

- 9:30 **otvorenje**
- 9:45 – 10:00 **Zorica Vitez:** 50. Međunarodna smotra folklor: kako dalje?
- 10:00 – 10:15 **Manda Svirac:** Održivost međunarodne smotre folklor kroz susrete naroda i kultura
- 10:15 – 10:30 **Stjepan Sremac:** Igor Mojsejev, Zvonimir Ljevaković i Ivan Ivančan: utemeljitelji specifičnih scenskih prikaza folklornih tradicija
- 10:30 – 10:45 **Iva Niemčić:** Od terena do pozornice i natrag
- 10:45 – 11:00 **rasprava**
- 11:00 – 11:15 **stanka**
- 11:15 – 11:30 **Joško Čaleta:** MSF i javna praksa crkvenog pučkog pjevanja
- 11:30 – 11:45 **Josip Forjan:** Od originala do rekonstrukcije: prikupljanje, suvremena izrada i folklorna primjena narodnih nošnji
- 11:45 – 12:00 **Miroslava Hadžihusejnović-Valašek:** Šetana/pjevana kola u Slavoniji
- 12:00 – 12:15 **Noel Šuran:** Memorijal "Bižulinu" – mogućnost kontekstualizacije
- 12:15 – 12:30 **rasprava**
- 12:30 – 12:45 **stanka**
- 12:45 – 13:30 **Naila Ceribašić, Jana Blažanović, Dora Dunatov, Martina Novosel i Gabriela Paradžik:** Festivali, baština i održivost tradicijske glazbe: nekoliko istarskih primjera
- Jana Blažanović:** *Supci pud mavricun* i prijepori oko očuvanja istarske tradicijske glazbe
- Gabriela Paradžik:** Izazovi dokumentacije i prezentacije građe nematerijalne kulture na primjeru Centra za nematerijalnu kulturu Istre
- Martina Novosel:** Baština i turizam na primjeru FD "Pazin"
- Dora Dunatov:** Glazbena baština u potrošačkom društvu: primjer *Kuće o batani*
- Naila Ceribašić:** Prema projektnoj održivosti tradicijske glazbe?
- 13:30 – 14:00 **rasprava**
- 14:00 – 15:00 **stanka**
- 15:00 – 16:30 **Okrugli stol: Tradicijska kultura – akteri, tendencije i izazovi**  
Sudjeluju: **Ivica Ivanković** (Hrvatska radiotelevizija), **Slavica Moslavac** (Muzej Moslavine Kutina), **Krešimir Plantak** (Centar tradicijske kulture Varaždin i KUD "Ježek" Beretinec), **Krunoslav Šokac** (LADO – Ansambel narodnih plesova i pjesama Hrvatske)

**Zorica Vitez**

zaslužna znanstvenica, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

[zorica@ief.hr](mailto:zorica@ief.hr)

## **50. Međunarodna smotra folklor: kako dalje?**

Zagrebačka Međunarodna smotra folklor (MSF) sljednica je smotri Seljačke sloge, kulturno-prosvjetne organizacije Hrvatske seljačke stranke, koje su od 1930-ih do 1950-ih održavane diljem Hrvatske. U svom dugom postojanju smotre su odražavale mijene koje su doživljavali hrvatsko društvo i kultura u cjelini, posebice promjene ideologija i politika. Programski dio smotri Seljačke sloge i MSF vodili su dokazani stručnjaci i znanstvenici primjenjujući znanja svoje struke i rezultate vlastitih istraživanja. Zagrebačka je MSF odlukom Ministarstva kulture RH i Grada Zagreba 2014. proglašena festivalskom priredbom nacionalnog značenja.

Današnja se Hrvatska nastoji dokazati kao ravnopravna članica europske zajednice naroda i kultura. Na razini kulturne politike ističe se suradnjom s UNESCO-om u zaštiti kulturne baštine, a na razini kulturne prakse njegovanjem i scenskim prikazivanjem baštine, posebice folklorne glazbe, plesova, običaja, nošnji.

Mnoge pojave tradicijske kulture/baštine, posebice tradicijska umijeća, zanati i običaji, danas žive novim životom i u okviru kulturnoga turizma, odnosno uporabe lokalne baštine u turističkoj ponudi: ljetni karnevali, srednjovjekovna natjecanja, gusarski pohodi, prehrambene tradicije, pa i mitska bića iz predaja i negdašnjih vjerovanja. Čini se da struka slabo prati takva događanja, iako vjerojatno nije sporno da je riječ o suvremenim oblicima negdašnjih lokalnih tradicija. Nameće se pitanje pripadaju li ta brojna događanja u domenu etnoloških, folklorističkih i srodnih istraživanja, te na koji će načinu ona utjecati na budućnost zagrebačke i brojnih drugih smotri folkloru u Hrvatskoj. Za organizatore MSF upitno je i kako dalje u sve lošijim uvjetima financiranja kulture u Hrvatskoj i posebice zbog razlika u kulturnoj politici Grada Zagreba i Ministarstva kulture RH.

## **Manda Svirac**

umirovljenica, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju,  
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
manda.svirac@zg.t-com.hr

### **Održivost međunarodne smotre folkloru kroz susrete naroda i kultura**

Međunarodna smotra folkloru bilo gdje i bilo kada prije svega je događaj za mjesto u kojemu se odvija i šire područje kao i za njezine sudionike. Ona uključuje nositelje folklorne tradicije svojeg zavičaja koji dio vlastite baštine pokazuju na sceni. Atribut "međunarodna" kazuje da je u događaj uključeno više nositelja i predstavnika raznih naroda te se predlaže najmanje pet skupina kako bi se kao takva ostvarila i održala. Manjinske skupine neke države ne ulaze u ovu kategoriju. Budući da su važni nositelji, tj. osobe bilo kao izvođači, bilo kao organizatori, ona ima karakter živog organizma u kulturi. Samo ljudi mogu proizvoditi kulturu u životnoj dinamici i očuvati jedinstvenost događaja. Na temelju iskustvene prakse, pokazat će se kako je za živi, ljudski organizam potrebno voditi računa o više sadržaja, a u smislu poštovanja drugoga i drugačijega. Osim važne sastavnica društvenog i duhovnog aspekta kulture i događanja međunarodne smotre folkloru kroz folklorni program i međusobno druženje, valja brinuti i o vlastitoj tradiciji, o njezinoj cjelokupnosti pa tako i o materijalnom aspektu. Sukladno tomu, osim scene i programa, struka ima zadaću upozoriti također na prvi susret s gostima, govoriti o njihovom ugošćavanju, prehrani, vjerskim potrebama izvođača, njihovoj dobi, opuštenosti, znatiželji i dr. Održivost bilo koje međunarodne smotre folkloru mora uvijek pokazivati karakter međuljudskih odnosa, uvažavanje drugoga, upoznavanje i međusobno druženje što se u ovome radu naglašava kroz razne revijalne, a ne natjecateljske sadržaje programskih usmjerenja.

**Stjepan Sremac**

umirovljenik, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

sremac@ief.hr

### **Igor Mojsejev, Zvonimir Ljevaković i Ivan Ivančan: utemeljitelji specifičnih scenskih prikaza folklornih tradicija**

U nas se dosta razglabalo o “izvornom” i “koreografranom” konceptu scenske prezentacije folkloru, a manje o njihovim inicijatorima, utemeljiteljima, nositeljima i sljedbenicima i napose umjetničkim pristupima i razvoju. Prije svega mislim na rodonačelnike “zagrebačke škole” prezentacije folkloru na sceni Zvonimira Ljevakovića i Ivana Ivančana i njihov odnos/suodnos s idejama i pristupima Igora Mojsejeva, utemeljitelja profesionalnih folklornih ansambala.

Sve je krenulo iz smotri seoskih skupina: kod nas onih Seljačke sloge od 1936. godine nadalje, a u Moskvi također iz takve slične prve smotre 1936. godine, a sva trojica su, svaki u svoje vrijeme, bila duboko involvirana u organizaciju i praćenje tih i kasnijih sličnih priredbi. Sva tri autora pismeno su razradila osnove pristupa scenske prezentacije folkloru, kako seoskih (volimo ih nazivati i “izvornima”), tako i onih gradskih amaterskih folklornih skupina (“koreografranih”), djelomice i profesionalnih folklornih ansambala. Pronašao sam vrlo zanimljiv napis Zvonimira Ljevakovića iz 1946. godine “Zapažanja sa smotre narodne kulture”, podjednako zanimljiv i instruktivan napis Igora Mojsejeva iz listopada 1948. godine “Porazgovorimo o plesu”, a knjiga Ivana Ivančana “Folklor i scena” iz 1971. godine i danas je važeća biblija scenske primjene folkloru.

Valja istaknuti da su ovi napisi potpuno neovisni, odnosno da su autori do svojih pristupa i zaključaka došli potpuno samostalno i neovisno jedan od drugoga. Sva trojica su visoko školovani vrhunski stručnjaci i profesionalci: Ljevaković i Ivančan etnolozi i etnokoreolozi, vrlo aktivni terenski istraživači folklornih tradicija i umjetnički voditelji MSF u Zagrebu, a Mojsejev pak vrhunski školovan klasični baletan, prvak Boljšoj teatra u Moskvi, vrlo brzo i baletni majstor i koreograf, podjednako vrhunski školovan i iskusan i u karakternim plesovima, a zatim i aktivan terenski istraživač folklornih plesnih tradicija naroda tadašnjeg Sovjetskog Saveza. Zanimljivo je pritom da su im osnovna polazišta i zaključci gotovo identični, a daljnji razvoj, nakon po svemu sudeći vrlo sličnih početaka, u nastavku se značajno razišao: Ljevaković i Ivančan otišli su jednim smjerom, a Mojsejev i njegovi sljedbenici iz istočne Europe, također i iz istočnog dijela bivše Jugoslavije, drugim.

**Iva Niemčić**

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

iva@ief.hr

## **Od terena do pozornice i natrag**

U ovom izlaganju govorit ću o lastovskim pokladnim zbivanjima na terenu i njihovoj interpretaciji na sceni.

Koncept scenske primjene folkloru u hrvatskim stručnim krugovima poznat pod imenom *zagrebačka škola folkloru* (Sremac 2009:97) u prvom redu naglašava da folklorne koreografije moraju što više odgovarati predlošku iz kojeg su nastale, da se koreografi mogu služiti različitim geometrijskim rješenjima, ali uz preporuku da plesni koraci strukturom i stilskom izvedbom budu što bliži onima na terenu (Ivančan 1971). Upravo takav pristup razlikuje *zagrebačku školu folkloru* na kojoj se temelje koreografije o kojima ću govoriti od scenske primjene folkloru kod naših susjeda (Srbija, Makedonija). Koreografije Lada su se uvijek smatrale bliskima izvedbama na terenu, dok je druga dva profesionalna ansambla tadašnje SFRJ, Kolo i Tanec, krasila visoka stiliziranost koja slijedi ruski pristup scenskoj primjeni folkloru.

Kako se ipak pristupa interpretaciji rituala na sceni, pokazat ću na primjeru pokladnog zbivanja na Lastovu. Usporedit ću koreografiju nacionalnog ansambla Lado koja je na programu već pola stoljeća s plesnim zbivanjem na terenu koje prikazuje. Isto tako, osvrnut ću se na izvornu folklornu grupu koja između svog autentičnog ritualnog zbivanja i dugogodišnjeg scenskog prikaza koji potpisuje autoritet struke, za svoje predstavljanje na 44. Međunarodnoj smotri folkloru bira neki srednji put.

Upravo u scenskim interpretacijama lokalnih folklornih skupina najviše dolazi do izražaja utjecaj struke koji dugoročno ostavlja traga i na rituale na terenu.



**Joško Čaleta**

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

[josko@ief.hr](mailto:josko@ief.hr)

## **MSF i javna praksa crkvenog pučkog pjevanja**

Javno predstavljanje crkvene glazbe aktualno je već polovinom 19. stoljeća kada se u Hrvatskoj u okviru župa, posebice sjevernohrvatskih urbanih sredina, osnivaju formalni crkveni zborovi. Rezultat te aktivnosti ustanovljenje je saveza hrvatskih pjevačkih zborova davne 1875. godine. Povijesna zbivanja (ratovi, društvena uređenja), crkvena politika (II. vatikanski koncil), rodne promjene (muški pjevači vs. žene pjevačice) u 20. stoljeću doveli su do značajnih promjena (repertoar, načini izvedbe, tonski odnosi) u glazbenoj praksi crkvenog pučkog pjevanja pa je jedan od osnovnih modela čuvanja baštine postalo njegovo prezentiranje u formi javnog nastupa (tematski koncerti, smotre). U predstavljanju crkvenog pučkog pjevanja prednjačila je Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu koja od devedesetih godina prošlog stoljeća organizira misu u Zagrebačkoj katedrali za sudionike smotre, a zatim u svoj redovni program do danas uvrštava tematske koncerte crkvene pučke glazbe. Stručni suradnici MSF kroz istraživanja i prezentaciju starijih slojeva crkvene pučke baštine promoviraju javno predstavljanje kao značajan oblik samoodržanja nestajućih glazbenih praksi.

**Josip Forjan**

Posudionica i radionica narodnih nošnji

[josip@kuctravno.hr](mailto:josip@kuctravno.hr)

## **Od originala do rekonstrukcije: prikupljanje, suvremena izrada i folklorna primjena narodnih nošnji**

U izlaganju se predstavljaju folklorna i različiti oblici suvremene primjene narodnih nošnji, razmatra sudbina narodnih nošnji u kontekstu stradanja hrvatske tradicijske baštine, revitalizacija tradicijskog tekstilnog rukotvorstva i recentna izrada narodnih nošnji, te utjecaj djelatnosti kulturno-umjetničkih društava, baštinskih ustanova, Posudionice i radionice narodnih nošnji i ostalih čimbenika na suvremenu folklornu primjenu narodnih nošnji.

Danas, kada je nošnja postala elementom folkloru, dio tradicijske kulture koji se u primijenjenom obliku javlja u građanskoj kulturi, ona dobiva novu egzistenciju (upotreba u kontekstu folklornog nastupa) i funkciju folklornih rekvizita. Nošnje se koriste i u različitim životnim prigodama simbolizirajući nacionalni i zavičajni identitet (krštenja, vjenčanja, vjerski obredi, državni blagdani). Kulturno-umjetnička društva, folklorne manifestacije i individualne aktivnosti pojedinaca doprinjele su očuvanju originalnih nošnji, a organizirane akcije obnove i izrade narodnih nošnji dale su značajan poticaj razvoju tekstilnog rukotvorstva. Ta radinost nije bila sasvim prekinuta ni tijekom Domovinskoga rata, a ratna razaranja nisu uspjela spriječiti prijenos tradicijskih znanja i vještina na mlađe naraštaje.

Suvremena je proizvodnja narodnih nošnji uvjetovana i prilagođena njihovim novim namjenama. Izrada je povjerena darovitim pojedincima, udrugama, obrtničkim radionicama i kulturnoj ustanovi Posudionici i radionici narodnih nošnji. Specijalizirana je za prikupljanje, iznajmljivanje, izradu (rekonstrukciju), stručnu zaštitu (restauraciju), folklornu i različite druge oblike primjene narodnih nošnji. Kao organizator brojnih kulturnih i edukativnih programa potiče različite oblike uporabe nošnji u suvremenom životu i doprinosi revitalizaciji tradicijskog tekstilnog rukotvorstva.

**Miroslava Hadžihusejnović-Valašek**  
vanjska suradnica Hrvatske radiotelevizije  
miroslava.hadzihusejnovic@gmail.com

## **Šetana/pjevana kola u Slavoniji**

“Šetana kola” zajednički je naziv za kola koja se izvode bez instrumentalne pratnje, uz napjeve na pripovjedne tekstove tipa balade, romance ili dvostihove, koji se izvode u “dva reda” (dvije skupine pjevača). To su zatvorena ili otvorena kola gdje se plesači kreću u smjeru kazaljke na satu jednostavnim korakom u brzom ili polaganom tempu.

Ovo su najstarija kola kod nas i u Europi (Zebec) o kojima postoje podaci u slavonskoj građi još iz 18. stoljeća. U 20. stoljeću pripovjedne tekstove potiskuju dvostihovi iz istočne Slavonije i Srijema. Ova kola nestaju i zbog svoje duljine (često 50 i više stihova), pa nisu primjerena izvedbama na smotrama ograničenim na 6 – 8 minuta. Izvode se samo 3 – 4 pjevana stiha, a mlađi članovi KUD-ova ne poznaju cijele tekstove pjesama.

Zbog vrijednih poetskih tekstova, raznolikih pjevnih napjeva, posebnih doživljaja kod izvođenja tih kola, autorica ovoga izlaganja pokrenula je nekoliko akcija za očuvanje, dokumentiranje, zaštitu i njegovanje ovih jedinstvenih oblika folklornog stvaralaštva u Slavoniji i Hrvatskoj. U posljednjih 10-ak godina autorica je za Hrvatski radio snimila oko 250 izvedbi šetanih kola (najviše u zapadnom dijelu slavonske Posavine), sakupila nekolicinu zbirki i tekstova šetanih kola od zapisivača na terenu i predstavila (tekstom i eksponatima) šetana kola na izložbi “Slavonija, Baranja i Srijem” u Klovićevim dvorima 2009. godine. Autorica je osnovala Smotru šetanih kola koja se održava na slobodnom prostoru (travnjak, trg, igralište) i u koju se spontano uključuju gledatelji. Šetana kola u Slavoniji su prema autoričinom projektu upisana u registar nematerijalne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske, koje potpomaže u istraživanju, dokumentiranju i stručnoj obradi građe za planiranu notnu zbirku uz priloženi CD (ili DVD). Uz popratne sadržaje (programska knjižica, radionice, audio i video dokumentiranje), do sada su održane 4 smotre šetanih kola u Novoj Gradiški, Batrini, Bebrini i Buku, a snimljena je i televizijska emisija za program Pučke i predajne kulture. Šetano božićno kolo spontano se još izvodi u selu Davoru, a smotra u selu Bebrini u Brodsko-posavskoj županiji.

**Noel Šuran**

doktorand etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu  
Sveučilišta u Zagrebu  
noel.suran@gmail.com

### **Memorijal “Bižulinu” – mogućnost kontekstualizacije**

U ovom radu namjera mi je opisati i kontekstualizirati susret *istrijskih kantaduri* (pjevača) pod nazivom “Memorijal Milanu Orliču Bižulinu” koji se održava u selu Klarići (južna Istra). Želim prikazati mehanizme stvaranja kulta ličnosti kroz afirmaciju putem smotri folkloru, *ante mortem*, te opsluživanje kulta ličnosti, *post mortem*. Naime, neki su se pojedinci u istarskoj tradicijskoj glazbi afirmirali kao najbolji *istrijski kantaduri*, koji su postali poznati diljem Istre upravo zahvaljujući nastupima na smotrama narodne glazbe i plesa Istre. Prva smotra narodne glazbe i plesa organizirana je na inicijativu prof. Slavka Zlatića i njegovog suradnika Renata Pernića te Radija Pule u Motovunu 13. i 14. kolovoza 1966. godine. Nesumnjivo, jedan od najpoznatijih *kantadura* u Istri, po mišljenju mnogih suvremenih tradicijskih glazbenika, bio je Milan Orlič Bižulin (1940. – 1992.), kojeg je Renato Pernić u svojoj knjizi “Meštri, svirci i kantaduri” opisao kao “jenog od najboljih izvođača istarske autohtone pjesme”. Isti autor dalje navodi kako je Bižulin bio “interpretator vanrednog osjećaja za čvrst ritam i pravilnu intonaciju, karakterističnog glasa kojim je znalački vodio pjesme vedrog, šaljivog karaktera tipa ‘tarankanja’ kao i onog sjetnog ugođaja”. Na memorijalu u Klarićima okupljaju se gotovo svi aktivni tradicijski pjevači (*kantaduri*) iz čitave Istre, sjećajući se pokojnog Milana Orlića Bižulina, radi kojega se i okupljaju, kako bi se međusobno vidjeli, družili te pjevali i svirali u poluformalnoj atmosferi.

**Naila Ceribašić**

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

naila@ief.hr

**Jana Blažanović, Dora Dunatov, Martina Novosel i**

**Gabriela Paradžik**

studentice kolegija “Tradicijska glazba” na diplomskom studiju etnomuzikologije pri Odsjeku za muzikologiju Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu

### **Festivali, baština i održivost tradicijske glazbe: nekoliko istarskih primjera**

Folklorne smotre i festivali dugovječnim su definirajućim uporištem tradicijske glazbe u Hrvatskoj. U primjeru Istre, sukladno različitim genealogijama nekolicine njezinih glazbenih tradicija (multietničke tradicije dvoglasja tijesnih intervala i *gunjaca*, tradicija talijanske rovinjske zajednice, crnogorske perojske i dr.), festivalsko se strukturiranje od 1990-ih mahom zasniva na interaktivnoj, relativno neformalnoj (moglo bi se reći i folklornoj) kvaliteti *susreta* radije nego na predstavljačkom obrascu smotri. Na festivalsko se očuvanje tradicije od 2000-ih nadovezuje program nematerijalne kulturne baštine, koji u prvi plan stavlja autoritet zajednica u definiranju i praksi vlastite baštine (za razliku od smotri gdje je primaran autoritet producenta), važnost prijenosa znanja s generacije na generaciju te pomak (i/ili povratak) na društvene funkcije i kulturna značenja unutar zajednice o kojoj je riječ (umjesto festivalskog predstavljanja i/ili uprizorenja dotičnih funkcija i značenja za publiku).

Cilj je ovoga panela da na temelju nedavnog istraživanja među nekolicinom istaknutih pojedinaca, folklornih društava i muzejskih institucija ocrta današnje festivalske i baštinske aspekte istarske glazbe. Studije slučaja obuhvaćaju susret mladih svirača na tradicijskim instrumentima u Grimaldi kao primjer karakterističnog istarskog modusa očuvanja tradicije, Centar za nematerijalnu kulturu Istre u Pićnu koji predstavlja najvažniju institucionalnu “mjeru očuvanja” povezanu s upisom dvoglasja tijesnih intervala na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu, pazinsko folklorno društvo koje svoje djelovanje s festivalsko-baštinskog proteže i na turistički sektor te rovinjsku talijansku zajednicu, pjevačku skupinu i ekomuzej koji u sinergiji tvore istaknuti primjer održivog razvoja.

Sudionice su panela voditeljica i studentice kolegija “Tradicijska glazba” na diplomskom studiju etnomuzikologije pri Odsjeku za muzikologiju Muzičke akademije u Zagrebu, koji je u ovoj akademskoj godini bio fokusiran na festivalizaciju i baštinizaciju tradicijske glazbe. Trodnevno terensko istraživanje provedeno je u travnju 2016. godine.

**Jana Blažanović:**  
**Supci pud mavricun i prijepori oko očuvanja istarske  
tradicijske glazbe**

Susret mladih svirača *Supci pud mavricun* održava se od 2006. godine uoči blagdana sv. Jurja u Grimaldi s ciljem promoviranja istarske tradicijske glazbe i očuvanja glazbene baštine izvođenjem isključivo na istarskim tradicijskim instrumentima. Prilikom nedavno provedenog terenskog istraživanja uočila sam dva ključna pitanja u vezi s programskim okvirom ovoga susreta. Prvo se odnosi na (ne)suglasnost politika festivalskih aktera – organizatora i sudionika – u pogledu okvira okarakteriziranog kao “promoviranje istarske tradicijske glazbe”, i to naročito na primjeru mladog svirača harmonike Luke Brgića. Drugo se pitanje nadovezuje na rasprave oko autentičnosti pristupa tradiciji ili pak autentičnosti prikazanih sadržaja tradicije. Programski ovaj susret podržava koncepciju žive, aktualne, individualizirane tradicije, dakle i baštinsku koncepciju o autoritetu nositelja tradicije, no nije da time bez ostatka rješava pitanje o učinkovitom “očuvanju istarske glazbene baštine”. Osim formalnih nastupa mladih glazbenika, i druge glazbene komponente susreta – nastup etnoglazbene skupine Veja, paralelno neformalno muziciranje dijela organizatora u pokrajnjem prostoru, svirka drugoga sastava uz štand s jelom i pićem te u cjelini (općenito slab) interes sudionika za ova ili ona događanja povrh vlastitoga nastupa – također će biti sagledane s obzirom na prijepore oko očuvanja tradicije.

**Gabriela Paradžik:**  
**Izazovi dokumentacije i prezentacije građe nematerijalne  
kulture na primjeru Centra za nematerijalnu kulturu Istre**

Ovim izlaganjem prezentirat ću glavne ciljeve Centra za nematerijalnu kulturu Istre (CENKI), prepreke s kojima se susreće kada je riječ o dokumentiranju nematerijalne kulture te probleme predstavljanja nematerijalne kulture u muzejskom okruženju. Nastao kao izravni rezultat uvrštenja dvoglasja tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, Centar od svog osnutka 2011. godine, prema riječima muzikologinje i dokumentaristice Nuše Hauser, nastoji komplementirati, modernizirati i usustaviti bavljenje tradicijskim kulturama. Od posebne je važnosti da obuhvati dokumentiranje i reprezentiranje *svih* tradicija Istre, usuprot etnički isključivim pristupima iz prošlosti. Velik je naglasak stavljan na suradnju s drugim institucijama i samostalnim istraživačima na lokalnoj, nacionalnoj i nadnacionalnoj razini. Također, posebna je pozornost posvećena problemima komunikacije s javnošću,

što je osobito izraženo kada je riječ o nematerijalnoj građi. U radu ću razmotriti neke od izazova na koje je ukazala Hauser, povezujući u svojoj analizi politiku participacijskog rješenja (tj. rješenja odozdo-nagore) u UNESCO-ovim dokumentima s uvidom u rad nekih drugih srodnih centara utemeljenih poticajem međunarodnih upisa i drugih dokumentacijsko-prezentacijskih institucija u Hrvatskoj.

### **Martina Novosel: Baština i turizam na primjeru FD “Pazin”**

Cilj je ovoga priloga predstaviti suvremenu problematiku turistički orijentiranih nastupa folklornih društava u usporedbi s nastupima u okviru folklornih smotri i festivala. Širi okvir istraživanja, provedenog zajedno s kolegicama u okviru terenske nastave, odnosio se na sagledavanje i preispitivanje različitih problema vezanih uz pojam baštine i modele njezina očuvanja, s kojima se svakodnevno susreće i Folklorno društvo “Pazin”, predmet mojega bavljenja. Radi se o oprečnim načinima predstavljanja folklorne tradicije na pozornicama folklornih smotri i festivala te, nasuprot tome, u okviru kulturne ponude turističkih zajednica, hotela, agroturizma i drugih dionika turizma u Istri. Potonji nastupi iziskuju prilagođavanje tradicije stavovima turističkog sektora o tome što je tradicija, kako bi je trebalo predstavljati i kako ju je, prema njihovu nazoru, moguće i najbolje unovčiti, a sve to u skladu s pretpostavljenim očekivanjima turističkih gostiju. Rezultat se svodi na krajnja pojednostavljanja, premda postoje i razlike od jednog do drugog konteksta i okvira nastupa. Nadalje, u izlaganju ću ukratko opisati novu pojavu folklornih *obrta* osnovanih upravo s ciljem financijskog privređivanja te propitati koje posljedice to donosi razumijevanju i praksi istarske baštine. U razmatranju svih tih aspekata oslanjam se na iskustva pojedinih istaknutih članova Folklornog društva “Pazin”, odnosno na njihove načine konstruiranja, predstavljanja i pregovaranja baštine.

### **Dora Dunatov: Glazbena baština u potrošačkom društvu: primjer *Kuće o batani***

Namjera je ovoga priloga predstaviti vezu između suvremenih praksi očuvanja glazbene baštine i njezine turističke iskoristivosti kroz prizmu rovinjskog baštinskog programa *Kuća o batani*. Riječ je, između ostalog, o ekomuzeju koji je ove godine kandidiran za UNESCO-ov Registar najboljih praksi u očuvanju nematerijalne kulturne baštine, nastavljajući se time na niz priznanja u području kulturnog turizma. Budući da za registraciju ekomuzeja u Hrvatskoj, pa i šire, ne postoji

pravni okvir, *Kuća o batani* registrirana je kao neprofitna udruga građana čiju jezgru čini rovinjska Zajednica Talijana. Sastavnim je dijelom muzeja i *Spàcio Matika*, lokalna inačica konobe, koji svojim posjetiteljima osim gastronomskog nudi i živo glazbeno iskustvo uz pomoć KUD-a "Marco Garbin". Riječ je o izuzetnom primjeru očuvanja tradicije koji odskāče od većinske prakse kulturnog turizma u Istri; primjerice, iskustvo FD-a "Pazin" u tom području daje drukčije rezultate. Važno je naglasiti da se u ta dva primjera radi o različitim glazbenim tradicijama čije je supostojanje opisano već poznatom sintagmom *istarskog mikrokozmosa*, iz čega, barem djelomice, ishode i različite mogućnosti oživotvorenja održivoga razvoja. Naposljetku, kao primjer toga kako se u kulturnom turizmu snalazi istarska tradicija dvoglasja tijesnih intervala poslužit će mi kreativni rad mlađeg baštinika te tradicije, Noela Šurana.

### **Naila Ceribašić: Prema projektnoj održivosti tradicijske glazbe?**

Poseban je naglasak čitava panela na pitanju održivosti, koja na svim razinama zadobiva sve važnije mjesto – od nositelja tradicije, članova folklornih skupina, koji se domišljaju kako potpomoći kontinuitet svojega djelovanja i očuvanja tradicije, preko zaokupljenosti državnih institucija osmišljavanjem razvojnih programa u okviru Europske unije, do važnosti koju održivi razvoj ima u programu nematerijalne baštine na globalnoj razini. Premda se u domaćoj sredini uglavnom vezuje uz ekonomsku iskoristivost baštine, napose u turizmu, u UNESCO-ovu diskurzu, kao i u stručnoj literaturi, održivost osim ekonomske dimenzije podrazumijeva i brigu za opće dobro, očuvanje prirodnog okoliša te osiguranje mira i sigurnosti. Koliko i kako su te dimenzije na djelu u četirima predstavljenim studijama slučaja? Koja je njihova uloga – ili pak koja bi mogla ili trebala biti njihova uloga – u oblikovanju folklornih smotri, festivala i susreta, konkretno i zagrebačke Međunarodne smotre folklore? Ide li razvoj tomu da smotre gube poziciju središnjeg mehanizma promicanja tradicijske glazbe, te postaju dijelom obuhvatnijih, ambicioznijih, međusektorskih projekata i programa? Zaključak će panela biti usmjeren tim pitanjima.



## Bilješke